

AHMET ŞAHİN AK'IN NADİR KULLANILAN MAKAMLARA YÖNELİK BESTECİLİK ÜRETİMİNİN TRT REPERTUVARINDAKİ TEMSİLİ

THE REPRESENTATION OF AHMET ŞAHİN AK'S COMPOSITIONAL PRODUCTION DIRECTED TOWARD RARELY USED MAKAMS IN THE TRT REPERTOIRE

Ömer Zeki URHAN*

ÖZ: Bu araştırma, Ahmet Şahin Ak'ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretiminin TRT Türk sanat müziği repertuvarındaki temsiline odaklanmaktadır. Araştırma, bestecinin repertuvara kabul edilmiş 168 eseri arasından, repertuvarda 10 veya daha az eserle temsil edilen 71 makamda yer alan örnekleri kapsamaktadır. Bu kapsamda araştırma, Ahmet Şahin Ak'ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimi TRT Türk sanat müziği repertuvarında nasıl temsil edilmektedir sorusuna yanıt aramaktadır. Araştırma nitel yaklaşım çerçevesinde bütüncül tek durum deseniyle yürütülmüştür. Veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmış; TRT repertuvar kayıtları ile besteciye ait yayımlanmış eserler incelenmiştir. İnceleme sürecinde her bir makamda repertuvarda yer alan toplam eser sayısı ile besteciye ait eser sayısı belirlenmiş ve eserlerin repertuvar içindeki temsili ortaya konmuştur. Bulgular, bestecinin söz konusu 71 makamın her birinde tekil eserlerle repertuvarda yer aldığını göstermektedir. Bazı makamlarda besteciye ait eser repertuvardaki tek örneği oluştururken, diğer makamlarda sınırlı sayıdaki eserler arasında yer almaktadır. Sonuç olarak çalışma, nadir kullanılan makamlara yönelik planlı bir bestecilik üretiminin kurumsal repertuvar içinde belgeye dayalı biçimde izlenebildiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, makamsal temsiliyetin repertuvar düzeyindeki görünümünü somut verilerle açıklamakta ve nadir makamların repertuvar içindeki yerine ilişkin literatüre betimleyici düzeyde katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Şahin Ak, Bestecilik, Nadir Kullanılan Makamlar, TRT Repertuvarı, Temsil

ABSTRACT: This study examines the representation of Ahmet Şahin Ak's compositional output in rarely used makams within the TRT Turkish classical music repertoire. The study draws on the composer's 168 works accepted into the repertoire and focuses on those composed in 71 makams represented by 10 or fewer works. In this context, the study addresses the question of how Ahmet Şahin Ak's compositional production in rarely used makams is represented in the TRT Turkish classical music repertoire. The research was conducted within a qualitative framework and structured as a holistic single case study. Data were collected through document analysis. TRT repertoire records and the composer's published volumes were examined to identify, for each makam, the total number of works in the repertoire and the works attributed to the composer. The findings indicate that the composer is represented in each of the 71 makams by a single work. In some makams, this work constitutes the sole example in the repertoire; in others, it appears among a limited number of works. The study demonstrates that a sustained and deliberate compositional orientation toward rarely used makams is evident in the

* Dr. Öğr. Üyesi-Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
Türk Müziği Bölümü/Tokat-zekiurhan@gmail.com (Orcid: 0000-0003-3687-1679)

institutional repertoire as documented in its records. By clarifying the repertoire-level representation of makams with limited presence, it offers a descriptive contribution to discussions of makam distribution and repertoire diversity in Turkish classical music.

Keywords: Ahmet Şahin Ak, Composition, Rarely Used Makams, TRT Repertoire, Representation

Giriş

Türk müziği, tarihsel süreçte nazariyat temelli yapısı ve icra geleneğiyle gelişmiş bir müzik sistemidir. Bu müzik sisteminin kuramsal temelini oluşturan başlıca kavramlardan biri makamdır. Makam, farklı musikişinaslar tarafından çeşitli yönleriyle tanımlanmıştır (Ak, 2020; Barkçin, 2019; Özkan, 2000; Tanrıkorur, 2016). Bu tanımlardan hareketle makam; belirli perdelerden oluşan bir ses dizisinin, kendine özgü seyir özellikleri, karar ve güçlü perdeleri ile karakteristik ezgi kalıpları doğrultusunda, geleneksel kurallar çerçevesinde biçimlenen bir müzikal yapı olarak ifade edilebilir.

Makam kavramı, yüzyıllar boyunca yazılan edvâr kitapları ve nazariyat kaynakları aracılığıyla aktarılmıştır (Küçükçökçe, 2010: V). Ancak bu süreçte bazı makamlar sınıflama ve tanım değişikliklerine uğramıştır (Işıldak, 2023: 368). Tarihsel süreçte ortaya çıkan bu değişim ve makam sınıflamalarındaki farklılıklar (Levendoglu, 2004: 131), günümüz repertuvarının oluşumunu ve makamsal dağılımını anlamak açısından önem taşımaktadır.

Nitekim Türk müziğinde kullanılan makam sayısı dönemlere göre farklılık göstermektedir. Popescu-Judet (2010: 7-9), XV. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonuna uzanan Osmanlı musikisi yazmalarında makam, şube ve terkip türlerine ilişkin geniş bir envanter bulunduğunu belirtmektedir. Çevikoğlu'nun (2007 URL-1) aktardığına göre tarihsel kaynaklarda adı geçen makamların sayısı 600'ü aşkındır. Buna karşılık son yüzyılda repertuvara katılan eserlerin büyük bölümünün sınırlı sayıdaki makamlarda yoğunlaştığı ve bu eserlerin toplam repertuvarın yaklaşık %72'sini oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu durum, belirli makamlara yönelimin arttığını ve makamsal dağılımın sınırlı bir çerçevede toplandığını göstermektedir (Tura, 1988: 25, 50). Klasik Türk müziğinin öğretim ve aktarımında meşk yönteminin ağırlıklı olması, notasyonun uygulamada sınırlı kullanımı ve eserlerin sistematik biçimde kayda geçirilememesi gibi etkenler, bazı makamların icra geleneği içinde giderek daha az yer bulmasına yol açmıştır (Behar, 2012: 156; Çevikoğlu, 2007; Uğurlu, 2020: 5).

TRT Türk sanat müziği (TSM) repertuvarı verileri de makamsal dağılımdaki yoğunlaşmaya işaret etmektedir. Berkman ve Taşdelen (2023: 395), yaklaşık 30 bin eserden oluşan repertuvarda, Çevikoğlu'nun 2005 yılında yaptığı çalışmanın verilerine dayanarak eser örneği bulunan makam sayısının 286, eser örneği bulunmayan makamların ise 300'ün üzerinde olduğunu belirtmektedir. Çevikoğlu'na (2007 URL-1) göre repertuvarın %72'si yalnızca 20 makamda toplanmakta, %28'i ise diğer 266 makamda yer

almaktadır. Ayrıca repertuvarın %41,96'sı sadece 6 makamda yoğunlaşmış, 10 veya daha az eser örneği bulunan 167 makama ait eserlerin toplam repertuvara oranı %1,91 olarak hesaplanmıştır. Bu dağılım, bestecilik üretiminin belirli makamlar etrafında kümелendiğini ve makamsal çeşitliliğin repertuvar düzeyinde sınırlı kaldığını göstermektedir.

Bu veriler ışığında, araştırmada kullanılan “nadir makam” ifadesi, tarihsel ya da nazari bir sınıflamaya değil, TRT TSM repertuvarındaki temsiliyet düzeyine dayanmaktadır. Repertuvarda toplam eserlerin yaklaşık %2'sini oluşturan ve her biri 10 veya daha az eserle temsil edilen makamlar bu araştırmada nadir makam olarak adlandırılmıştır. Bu kullanım, makamların güncel repertuvar içindeki temsiliyetini esas alan betimleyici bir ölçüt niteliği taşımaktadır.

TRT TSM repertuvarında eserlerin sınırlı sayıdaki makamlar üzerinde yoğunlaşması, nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimini önemli kılmaktadır. Bu bağlamda Ahmet Şahin Ak, bestecilik pratiğinde repertuvarda sınırlı temsil edilen makamlara odaklanan bir çalışma yürütmektedir. “Bestelerimle Nazariyat” serisi kapsamında yayımladığı Sabâ ve Tevâbî Makamlar (2020), Hicâz ve Tevâbî Makamlar (2022a), Rast ve Tevâbî Makamlar (2022b), Uşşak ve Tevâbî Makamlar (2024) ve Bûselik ve Tevâbî Makamlar (2025) adlı kitaplarında ilgili makamların nazari bilgilerine ve bu makamlarda bestelediği eser örneklerine yer vermiştir.

Ak'ın ifadelerine göre, bu sistematik çalışma kapsamında bugüne kadar 254 farklı makamda 950 eser bestelenmiş, bu eserlerden TRT Repertuvar Kurulu tarafından kabul edilen 168 eser 139 farklı makamda temsil edilmiştir (Ak, 2025: XXV). Repertuvara kabul edilen eserlerin bir bölümü az kullanılan veya repertuvarda örneği bulunmayan makamlara aittir. Ayrıca TRT Repertuvar Kurulu tarafından değerlendirme süreci devam eden eserlerin de bulunduğu belirtilmektedir. Hazırlık aşamasındaki “Bestelerimle Nazariyat: Kürdî ve Tevâbî Makamlar” kitabı ile bu çalışmaların sürdürüldüğü ifade edilmektedir (Ak, 2025: 1).

Literatür Taraması

Türk müziğinde nadir, az kullanılan ya da kaybolmaya yüz tutmuş makamlar üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla belirli makamların tarihsel gelişimini, kuramsal yapısını veya makamsal özelliklerini incelemeye odaklanmaktadır. Bu bağlamda bazı araştırmalar tek bir makam ya da sınırlı sayıda makam üzerinden ayrıntılı çözümlemeler sunmaktadır.

Berkman ve Taşdelen (2023), Zirefkend makamının tarihsel süreçte Kûçek makamına dönüşümü üzerinde durmuş, sınırlı sayıdaki eser örnekleri ve kuramsal kaynaklar üzerinden iki makam arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Benzer şekilde Kanar vd., (2020), repertuvarda yalnızca iki eserle temsil edilen Nârefte makamını makamsal açıdan analiz etmiş ve Arel nazariyatı çerçevesinde yapısal bir tanım ortaya koymuştur. Bu tür çalışmalar nadir makamların kuramsal özelliklerini açıklamaya ve tarihsel izlerini takip

etmeye yöneliktir. Ancak bu araştırmalarda söz konusu makamların TRT repertuarı içindeki temsiliyet düzeyleri betimsel olarak ele alınmamıştır.

Nadir makamları daha geniş bir çerçevede ele alan çalışmalardan biri Mantı'ya (2011) aittir. Bu çalışma, az kullanılan 50 makamı konu almakta ve hem nazari bilgileri hem de eser örneklerini bir araya getirmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen beste yarışması bağlamında yürütülen bu proje, nadir makamların yeniden gündeme getirilmesini ve icra ortamına kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bununla birlikte, makamların TRT repertuarındaki temsiliyet düzeyine ilişkin sistematik bir dağılım analizi yapılmamıştır.

Uğurlu (2020) ise kaybolan klasik Türk musikisi makamlarını tarihsel perspektiften ele almış ve özellikle Osmanlı dönemi kuramsal kaynakları üzerinden bu makamların izini sürmüştür. Bu çalışma tarihsel ve kuramsal bir çerçeve sunmakta; ancak güncel repertuar verilerine dayalı bir temsiliyet incelemesi içermemektedir.

TRT repertuarı üzerine yapılan nicel çalışmalardan biri Kopar'a (2022) aittir. Söz konusu araştırmada repertuardaki sözlü ve saz eserleri makam ve usûl yönünden analiz edilmiş; formlara göre makam kullanım oranları ve yoğunlaşma eğilimleri ortaya konmuştur. Bu çalışma repertuarın genel makamsal dağılımını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak nadir makamlar, eşik değere dayalı olarak tanımlanmamış ve belirli bir bestecinin nadir makamlara yönelik üretimi temsiliyet bağlamında incelenmemiştir.

Bu literatür değerlendirildiğinde, nadir kullanılan makamların çoğunlukla tarihsel ve kuramsal çözümleme düzeyinde ele alındığı, repertuar temsiliyeti bağlamında, özellikle bireysel bestecilik üretimi üzerinden yapılan betimleyici bir incelemenin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu araştırma, repertuarda 10 veya daha az eserle temsil edilen makamları ölçüt olarak kabul etmekte ve Ahmet Şahin Ak'ın bu makamlardaki üretimini TRT repertuarı çerçevesinde temsiliyet düzeyi üzerinden inceleyerek mevcut literatüre farklı bir perspektif sunmaktadır.

Problem Durumu

Tarihsel süreçte kaynaklarda adı geçen makam sayısının 600 civarında olduğu belirtilmesine rağmen, günümüzde bu makamların bir bölümünün icra ve bestecilik pratiğinde yer bulamadığı ya da sınırlı biçimde temsil edildiği anlaşılmaktadır. TRT TSM repertuarı verileri, eser üretiminin belirli birkaç makam etrafında yoğunlaştığını ve çok sayıda makamın repertuar içinde düşük temsiliyet düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Bu durumda, nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimlerinin repertuar bağlamındaki temsiliyetinin nasıl dağıldığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu makamlara sistematik biçimde yönelen bireysel bestecilik pratiklerinin repertuar içindeki konumunun betimleyici düzeyde incelenmesi önem taşımaktadır.

Bu çerçevede araştırma şu temel probleme odaklanmaktadır: “Ahmet Şahin Ak’ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimi TRT TSM repertuvarında nasıl temsil edilmektedir?”

Alt Problemler

1. Ahmet Şahin Ak’a ait eserler, TRT TSM repertuvarında nadir kullanılan hangi makamlar üzerinden temsil edilmektedir?

2. Ahmet Şahin Ak’a ait eserlerin nadir kullanılan makamlardaki temsiliyet oranları nasıl bir dağılım göstermektedir?

Amaç ve Önem

Bu araştırmanın amacı, Ahmet Şahin Ak’ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretiminin TRT TSM repertuvarındaki temsiliyetini betimlemektir. Araştırma, TRT TSM repertuvarında on veya daha az eserle temsil edilen makamlarda yer alan besteciye ait eserleri esas almakta ve bu eserlerin repertuvar içindeki dağılımını incelemektedir. Bu yönüyle araştırma, nadir kullanılan makamlara yönelik bireysel bestecilik üretimlerinin repertuvar bağlamındaki yerini belgeye dayalı veriler üzerinden ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde bütüncül tek durum deseni kullanılarak yürütülmüştür. Bütüncül tek durum deseni, belirli bir olgunun kendi bağlamı içinde, tek bir inceleme odağı üzerinden ayrıntılı olarak incelenmesine olanak tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 313). Bu araştırmada ele alınan durum, Ahmet Şahin Ak’ın TRT TSM repertuvarında nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretiminin temsiliyetidir. Araştırmada tek bir bestecinin belirli bir repertuvar içindeki konumu ele alınmış, nadir makamlar ise bu temsiliyetin incelendiği bağlamı oluşturmuştur. Bu desenin tercih edilmesinin temel gerekçesi, üretimin ilgili repertuvar bağlamında bütüncül biçimde değerlendirilmesine imkân sağlamasıdır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, TRT TSM repertuvarında 10 veya daha az eserle temsil edilen makamlarda yer alan Ahmet Şahin Ak’a ait eserler oluşturmaktadır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir ya da birden fazla ölçütü karşılayan tüm durumların araştırmaya dâhil edilmesini esas almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 120). Bu araştırmada kullanılan ölçüt, TRT TSM repertuvarında 10 veya daha az eserle temsil edilen makamlardır. Bu ölçüt doğrultusunda belirlenen ve Ahmet Şahin Ak’a ait eserlerin bulunduğu toplam 71 makam, araştırmanın inceleme kapsamını oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, TRT TSM repertuvar kayıtları ile sınırlıdır. Araştırma verileri, Temmuz 2025 tarihi itibarıyla erişilen ve herhangi bir güncelleme

tarihi içermeyen dijital repertuvar dizinleri üzerinden elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan nadir makam ifadesi, toplam repertuvarın yaklaşık %2'sini oluşturan düşük temsiliyet düzeyine sahip makamları ifade etmek üzere, on veya daha az eserle kayıtlı makamları kapsamaktadır. Bu bağlamda, farklı eşik değerlerine dayalı sınıflamalar ve Ahmet Şahin Ak dışındaki diğer bestecilerin üretimleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olguya ilişkin yazılı materyallerin sistematik biçimde incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 189). Bu kapsamda TRT TSM repertuvarına ait dijital veri tabanı ile Ahmet Şahin Ak'a ait yayımlanmış kitaplar incelenmiştir. Repertuvardaki eserler makam bazında taranarak her bir makam için toplam eser sayısı belirlenmiş, ardından besteciye ait eserler tespit edilerek ilgili makamlarla eşleştirilmiştir.

Betimsel analiz yaklaşımı doğrultusunda veriler sınıflandırılmış; her bir makam için toplam eser sayısı ile besteciye ait eser sayısı esas alınarak repertuvarda on veya daha az eserle temsil edilen makamlar inceleme kapsamına alınmıştır. Temsiliyet oranları, besteciye ait eser sayısının ilgili makamdaki toplam eser sayısına oranlanmasıyla hesaplanmış ve yüzde (%) cinsinden ifade edilmiştir. Bulgular tablo halinde düzenlenmiş; sayısal değerler istatistiksel karşılaştırma yapılmaksızın betimleyici amaçla kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2019).

Bulgular

Bu bölümde TRT TSM repertuvarında on veya daha az eserle temsil edilen makamlara ilişkin bulgular sunulmaktadır. Bu makamlarda Ahmet Şahin Ak'a ait eserlerin repertuvar içindeki dağılımı ele alınmış ve bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Alt Problem 1'e İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında, Ahmet Şahin Ak'a ait eserlerin TRT TSM repertuvarında nadir kullanılan makamlar bağlamında hangi makamlar üzerinden temsil edildiği incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, besteciye ait eserlerin yer aldığı toplam 71 farklı makam belirlenmiş ve bu makamların repertuvar içindeki dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Bestecinin nadir makamlardaki eserlerinin repertuvar dağılımı

MAKAM	TRT'DEKİ ESER SAYISI	AK'IN ESER SAYISI	ORANI (%)
Anberefşân	2	1	50.0
Arazbâr-Zemzeme	1	1	100.0
Aşirân-Zemzeme	1	1	100.0
Bahr-i Nâzik	1	1	100.0

Bayatî-Bûselik	5	1	20.0
Beste-i Hisar	1	1	100.0
Bezm-Tarâb	1	1	100.0
Cânfezâ	7	1	14.3
Cihâr-Agâzin	1	1	100.0
Dilefrûz	1	1	100.0
Dilküşâ	2	1	50.0
Dilnevâz	1	1	100.0
Dügâh-Bûselik	1	1	100.0
Evc-i Bahri Nâzik	1	1	100.0
Evc-i Hûzî	1	1	100.0
Evc-i Rûy-i Nevâ	1	1	100.0
Evic-Mâye	8	1	12.5
Evic-Sabâ	1	1	100.0
Gerdâniye-Kürdî	4	1	25.0
Geşt-ü Güzer-i Bahar	1	1	100.0
Gonca-i Rânâ	1	1	100.0
Güldeste	1	1	100.0
Gülşen-i Vefâ	1	1	100.0
Heftgâh	2	1	50.0
Hicâz-Aşîrân	9	1	11.1
Hicâz-Bûselik	8	1	12.5
Hicâz-Haverân	1	1	100.0
Hicâzkâr-Bûselik	1	1	100.0
Hicâzkârlı Kürdî	1	1	100.0
Hicâz-Rûmî	2	1	50.0
Hisar-Aşîrân	1	1	100.0
Hisarek	1	1	100.0
Horasan	1	1	100.0
Hoşâver	1	1	100.0
Hüzzâm-ı Cedid	4	1	25.0
İsfahânek	8	1	12.5
Kûçek	10	1	10.0
Maverâ	1	1	100.0
Maveraünnehr	4	1	25.0
Muhalif	1	1	100.0
Muhalif-i Irak	1	1	100.0

Müselles	1	1	100.0
Nârefte	1	1	100.0
Nev-keş	1	1	100.0
Nevrûz-ı Rûmî	1	1	100.0
Nigâr	3	1	33.3
Niyâz	1	1	100.0
Nühüft-i Kadîm	1	1	100.0
Rast-Haverân	1	1	100.0
Rast-Aşirân	1	1	100.0
Reng-i Dil	6	1	16.7
Rûy-i Dilârâ	1	1	100.0
Sabâ-Aşirân	1	1	100.0
Sultân-i Cedîd	2	1	50.0
Sultân-i Hüzzâm	6	1	16.7
Sultân-i Irak	9	1	11.1
Sultân-i Rast	1	1	100.0
Şedd-i Sabâ	2	1	50.0
Şehnâz-Haverân	1	1	100.0
Şevkâver	5	1	20.0
Şevk-i Cedîd	2	1	50.0
Şevk-i Cihân	1	1	100.0
Şevk-i Dil	8	1	12.5
Şurî	1	1	100.0
Tarâb-Engiz	1	1	100.0
Tarz-ı Cedîd	7	1	14.3
Uşşâk-Aşirân	1	1	100.0
Yeni Sipîhr	2	1	50.0
Zâvil-Aşirân	1	1	100.0
Zevk-i Dîl	1	1	100.0
Zîrefkend	2	1	50.0

Tablo 1 incelendiğinde, repertuvarda 10 veya daha az eserle temsil edilen 167 makamdan 71'inde Ahmet Şahin Ak'a ait eser bulunduğu görülmektedir. Bu bulgu, bestecinin nadir kullanılan makamlar kapsamında geniş bir makamsal çeşitlilik içinde temsil edildiğini göstermektedir.

Alt Problem 2'ye İlişkin Bulgular

Bu alt problem kapsamında, Ahmet Şahin Ak'a ait eserlerin TRT TSM repertuarında nadir kullanılan makamlardaki temsiliyet düzeyi incelenmiştir. İnceleme, her bir makamda repertuvarda yer alan toplam eser

sayısı ile besteciye ait eserlerin birlikte değerlendirilmesine dayanmaktadır. Temsiliyete ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, Ahmet Şahin Ak’a ait eserlerin nadir kullanılan makamlardaki temsiliyetinin makamdan makama farklılık gösterdiği görülmektedir. Repertuvarda yalnızca bir eserle temsil edilen makamlarda besteciye ait eserlerin bu makamlardaki tek örneği oluşturduğu belirlenmiştir. Bu durum, söz konusu makamlarda repertuvar düzeyindeki temsiliyetin doğrudan bu eser aracılığıyla sağlandığını göstermektedir.

Birden fazla eser bulunan makamlarda ise temsiliyet oranlarının değişkenlik gösterdiği; eser sayısının düşük olduğu makamlarda bu oranın yükseldiği, eser sayısının arttığı makamlarda ise azaldığı görülmektedir. Bu bulgular, nadir kullanılan makamlarda repertuvar düzeyindeki temsiliyetin önemli ölçüde Ahmet Şahin Ak’a ait eserler aracılığıyla sağlandığını ortaya koymaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, Ahmet Şahin Ak’ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimi TRT TSM repertuarı bağlamında değerlendirilmiştir. Bulgular, repertuvarda 10 veya daha az eserle temsil edilen 71 farklı makamda besteciye ait eser bulunduğunu ve bu temsiliyetin oran düzeyi bakımından makamdan makama farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgular, söz konusu makamların repertuvar düzeyindeki temsiliyetinde Ahmet Şahin Ak’ın bireysel bestecilik üretiminin belirgin bir rol oynadığını göstermektedir.

Araştırma sonuçları, TRT TSM repertuarında makamsal çeşitliliğin sınırlı sayıda makam etrafında yoğunlaştığını ortaya koyan önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Literatürde, çok sayıda makamın güncel repertuvarda sınırlı biçimde temsil edildiği ve eserlerin büyük bölümünün az sayıda makamda toplandığı belirtilmektedir (Berkman ve Taşdelen, 2023; Kopar, 2022; Kutlu, 2000). Bu çerçevede elde edilen bulgular, nadir kullanılan makamların repertuvar düzeyindeki temsiliyetine Ahmet Şahin Ak’a ait eserlerin önemli ölçüde katkı sunduğunu göstermektedir.

Tarihsel süreçte bazı makamların icra geleneği içinde giderek daha az yer bulmasında icra koşulları ve aktarım biçimlerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Sözlü aktarımın esas olduğu meşk geleneğinde sık icra edilmeyen makamlar zamanla unutulmuş, repertuarın belirli makamlar etrafında yoğunlaşması bu süreçle birlikte gelişmiştir. Yazılı nota temelli öğretim anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte icrası ve öğretilmesi görece daha kolay olan makamların öne çıkması bu yönelimi desteklediği söylenebilir. Benzer biçimde, mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda nadir kullanılan makamlara sınırlı ölçüde yer verilmesi, bu makamların yeni kuşak icracılar ve besteciler tarafından daha az tanınmasına yol açtığını düşündürmektedir. Günümüzde nadir kullanılan makamlara yönelim yalnızca estetik ya da pratik tercihlerle değil, aynı zamanda bu makamların kültürel miras ve toplumsal bellek açısından taşıdığı değerle de ilişkilidir.

Nitekim müzik ve toplum ilişkisini ele alan çalışmalarda bu tür üretimlerin kültürel süreklilik ve belleğin korunmasıyla bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır (Yeşilg l Alay ve Batmaz, 2023). Bu bağlamda Ahmet şahin Ak'ın nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik çalışmaları, bu makamların güncel repertuvar içinde temsil edilebildiğini ortaya koymaktadır.

Nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik üretimlerinin estetik açıdan değerlendirilmesi, bu makamlara ilişkin dinleme ve icra alışkanlıkları bağlamında ele alınabilir. Günlük icra pratiğinde daha az karşılaşılan makamların hem icracılar hem de dinleyiciler açısından daha sınırlı bir aşinalık düzeyine sahip olabileceği ifade edilebilir. Bu durum, söz konusu eserlerin repertuvar içindeki yerinin estetik tercihlerin yanı sıra icra alışkanlıklarıyla da ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu kapsamda, nadir makamlara yönelik  retilimin arkasındaki bestecilik yaklaşımının nasıl tanımlandığı da önem taşımaktadır. Ahmet şahin Ak, kendi yayınlarda nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik çalışmalarını yaklaşık 15 yıla yayılan, planlı ve süreklilik gösteren bir uğraş olarak tanımlamaktadır. Ak, bu süreçte nadir kullanılan makamlardan en az birer eser üretmeyi amaçladığını, bu eserleri hem makamların daha iyi anlaşılması hem de öğrencilerine somut örnekler sunabilmek için bestelediğini belirtmektedir (Ak, 2025). Ayrıca geçmişte tanımlanmış pek çok makamın güncel müzik pratiğinde unutulmuş olmasını Türk müzik kültürü açısından bir kayıp olarak değerlendirdiğini ve az kullanılan makamları yeniden gündeme getirmeyi kültürel bir sorumluluk olarak gördüğünü ifade etmektedir (Ak, 2025). Bu ifadeler, nadir kullanılan makamlara yönelik  retilimin rastlantısal değil, belirli bir amaç ve süreklilik çerçevesinde şekillenen bilinçli bir bestecilik yönelimine dayandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma nadir kullanılan makamların TRT TSM repertuvarındaki temsiliyetini somut veriler üzerinden ortaya koymaktadır. Bulgular, repertuvarda 10 veya daha az eserle temsil edilen 71 makamda Ahmet şahin Ak'a ait eser bulunduğunu ve bazı makamlarda repertuvardaki tek temsil örneğinin bu eserlere ait olduğunu göstermektedir. Bu durum, söz konusu makamlarda repertuvar düzeyindeki görünürlüğün önemli ölçüde bu üretim üzerinden gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ak'ın kendi ifadelerinde vurguladığı planlı ve süreklilik gösteren yönelim dikkate alındığında, nadir makamlara yönelik bu  retilimin rastlantısal değil, bilinçli ve sistematik bir bestecilik pratiğine dayandığı anlaşılmaktadır. Bu  rnek, nadir makamların güncel repertuvar içinde sistemli ve bireysel bir üretim sayesinde yer bulabildiğini göstermektedir.

Bu çerçevede, nadir kullanılan makamlara yönelik bestecilik çalışmalarının desteklenmesi, repertuvar çeşitliliğinin korunması açısından önem taşımaktadır. TRT Repertuvar Kurulu'nun değerlendirme süreçlerinde nadir kullanılan makamlara yönelik eserlerin görünürlüğünü artıracak

düzenlemelerin yapılması, bu alandaki üretimlerin repertuvar bağlamında daha etkin biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Resmî kurumlar tarafından nadir kullanılan makamlara odaklanan beste yarışmaları ve benzeri teşvik edici uygulamaların düzenlenmesi, bu makamlara yönelik yeni eser üretimini artırabilir. Ayrıca mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda nadir kullanılan makamlar odaklı eğitim ve araştırma faaliyetlerine daha fazla yer verilmesi, repertuvar çeşitliliğinin sürdürülmesine katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Ak, A. Ş. (2020). *Bestelerimle nazariyat: Sabâ ve tevâbî makamlar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ak, A. Ş. (2022a). *Bestelerimle nazariyat: Hicâz ve tevâbî makamlar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ak, A. Ş. (2022b). *Bestelerimle nazariyat: Rast ve tevâbî makamlar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ak, A. Ş. (2024). *Bestelerimle nazariyat: Uşşâk ve tevâbî makamlar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ak, A. Ş. (2025). *Bestelerimle nazariyat: Bûselik ve tevâbî makamlar*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Barkçin, S. Ş. (2019). *40 makam 40 anlam*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Behar, C. (2012). *Aşk olmayınca meşk olmaz: Geleneksel Osmanlı/Türk müziğinde öğretim ve intikal*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berkman, E. - Taşdelen, D. (2023). Makamların dönüşümünün tarihsel ve kuramsal izleri: Zirefkend'in Kûçek'e dönüşümü. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 11(3), 395-423.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Işıldak, C. K. (2023). Kemeçevî bestecilerin Hicazkâr makamı kullanımlarının karşılaştırılması. *Yegâh Müzikoloji Dergisi*, 6(2), 366-390.
- Kanar, B. vd. (2020). Klasik Türk müziğinde Nârefte makamının incelenmesi. *Yegâh Mûsikî Dergisi*, 3(1), 42-54.
- Kopar, S. V. (2022). TRT repertuvarında bulunan Türk sanat müziği eserlerinin makam ve usûl yönünden incelenmesi. *Journal of Turkish Studies*, 17(5), 1073-1100.
- Kutluğ, Y. F. (2000). *Türk musikisinde makamlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Küçüköğke, Ö. (2010). *XV. yüzyılda makâmalar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Levendoglu, O. (2004). XIII. yüzyıldan bugüne uzanan makamlar ve değişim çizgileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 131-138.
- Mantı, D. (2011). *Klasik Türk mûsikîsinde az kullanılan makamlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Özkan, İ. H. (2000). *Türk mûsikîsi nazariyatı ve usûlleri: Kudüm velveleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Popescu-Judet, E. (2010). *A summary catalogue of the Turkish makams*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Tanrıkorur, C. (2016). *Osmanlı dönemi Türk mûsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tura, Y. (1988). *Türk mûsikîsinin mes'eleleri*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Uğurlu, N. (2020). *Tarihte ve günümüzde kaybolan Klasik Türk musikisi makamları*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Yeşilgül Alay, A. - Batmaz, H. Ç. (2023). Milli kimliğin devamında müziğin etkisi (Türk müziği örnekleri). *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 4(8), 33-47.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: Çevikoğlu, T. (2007). "Klasik Türk müziğinin bugünkü sorunları", <http://www.arsiv2007.musikidergisi.net/?p=75> (Erişim: 01.03.2026).

Extended Summary

The concept of makam occupies a central place in Turkish music theory and performance practice. However, studies of the TRT Turkish Classical Music repertoire indicate that a substantial proportion of the repertoire is concentrated in a relatively small number of commonly used makams, whereas many others are represented by only a few compositions. In this study, the term "rarely used makam" refers to makams represented by ten or fewer compositions in the TRT Turkish Classical Music repertoire, providing a descriptive criterion based on repertoire representation rather than historical or theoretical classification.

Previous studies on rarely used makams have mainly examined their historical development, theoretical structures, and modal characteristics, while repertoire-based research has focused on broader patterns of makam distribution. Consequently, the repertoire-level representation of an individual composer's output in rarely used makams has received relatively limited attention.

Against this background, Ahmet Şahin Ak's works provide a suitable case for examining compositional activity in rarely used makams. The study addresses the following research question: How is Ahmet Şahin Ak's compositional production directed toward rarely used makams represented in the TRT Turkish Classical Music repertoire? The aim of the study is to examine the presence of the composer's works in makams represented by ten or fewer compositions in the repertoire and to identify how this presence is distributed across different makams.

Research examining individual makams, such as Zirefkend and Nârefte, has primarily aimed to clarify their historical transformations and theoretical properties. Other studies have explored groups of rarely used makams or investigated broader patterns of makam distribution within the TRT Turkish Classical Music repertoire. While these studies have contributed to the understanding of makam theory, history, and repertoire structure, they have not specifically examined the repertoire-level representation of an individual composer's output in rarely used makams. Consequently, the contribution of individual composers to the repertoire-level presence of rarely used makams remains insufficiently explored. This study addresses that gap by focusing on Ahmet Şahin Ak's compositional production and its representation in rarely used makams within the TRT Turkish Classical Music repertoire.

The study was conducted within a qualitative research framework using a holistic single-case design. Data were collected through document analysis of TRT repertoire records and the composer's published books. The study focuses on Ahmet Şahin Ak's works in makams

represented by ten or fewer compositions in the TRT Turkish Classical Music repertoire. Applying the established criterion, seventy-one makams containing at least one work by Ahmet Şahin Ak were included in the analysis. The data were analysed descriptively by examining the number and distribution of the composer's works within each makam. The findings indicate that Ahmet Şahin Ak's compositional production extends across a broad range of rarely used makams rather than being concentrated in a limited number of modal structures. The analysis revealed that the composer is represented in 71 of the 167 makams classified as rarely used within the TRT Turkish Classical Music repertoire. In several of these makams, his composition constitutes the only work recorded in the repertoire, while in others it represents a substantial portion of the available works. These findings demonstrate that individual compositional activity can make a meaningful contribution to the repertoire-level presence of rarely used makams. Taken together, the results suggest that Ahmet Şahin Ak's sustained and deliberate engagement with rarely used makams has enhanced their visibility within the TRT repertoire. The findings also illustrate how systematic compositional activity may contribute to the maintenance of makam diversity in Turkish Classical Music.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Bu çalışma için Etik Kurul Belgesi gerekmemektedir./An Ethics Committee Certificate is not required for this study.

Finansman/Funding: Bu makale için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır./No support was received from any institution or organization for this article.

Yapay Zekâ Kullanımı/Use of GenAI: Bu çalışmada ChatGPT, metnin dil düzenlemesi ve üslup iyileştirmesi amacıyla, özellikle de İngilizce özet ve genişletilmiş özet bölümlerinin gözden geçirilmesinde kullanılmıştır./ In this study, ChatGPT was used to proofread and improve the style of the text, particularly in reviewing the English abstract and extended abstract sections.

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır./ There is no statement of support or gratitude.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Author's Note: Yazarın notu bulunmamaktadır./ There is no author's note.

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Makale tek yazarlıdır. / The article has a single author.